

Betzy Akersloot-Berg, *Vogelrots bij Gjesvaer*, 1888, olieverf op doek, 84 x 135 cm. Met toestemming van Museum Tromp's Huys, Vlieland. Foto: Piet Gispen, Den Haag.

Bezeten van de zee

De Noors-Nederlandse kunstenaar Betzy Akersloot-Berg schilderde de zee toen vrouwen dat nog niet vaak deden. Museum Panorama Mesdag in Den Haag presenteert nu haar eerste grote overzichtstentoonstelling.

TEKST: BERNADETTE VAN DER GOES

Betzy Berg (1850-1922) werd precies halverwege de 19e eeuw geboren in Noorwegen, in het plaatsje Aurskog. Het gezin behoorde tot de middenklasse. Haar vader was landeigenaar, later zakenman, en ook haar moeder stamde uit een familie van grondeigenaren. Betzy was de oudste van zes kinderen. Tijdens haar jeugd verhuisde het gezin van het landelijke Aurskog naar de hoofdstad Oslo. De kinderen werden gelovig opgevoed en gestimuleerd zich intellectueel te

ontwikkelen. Betzy volgde een opleiding tot verpleegkundige en werkte daarna als verpleegkundige en evangelist in Finnmark onder de Sami-bevolking, in het onherbergzame hoge noorden van Noorwegen. Zij maakte er kennis met op persoonlijke beleving gericht evangelisch geloven, dat de rest van haar leven erg belangrijk voor haar zou blijven.

ONGEPAST EN GEVAARLIJK

Vermoedelijk tijdens de eerste helft van de jaren 1870 besloot Betzy Berg tot een carrièreswitch. In plaats van verpleegkundige wilde ze schilder worden. Haar favoriete onderwerp had zij al snel gevonden, want in 1875 gaf Berg bij een volkstelling 'landschapsschilderes' als beroep op. Wat voor haar vooral het schilderen van de kust en de zee inhield. Terugkijkend in 1907 schreef zij aan de Noorse kunsthistoricus Carl Schnitler: "Nooit heb ik ook maar een moment getwijfeld aan wat ik moest schilderen, het was de zee die mijn enige grote verlangen was."

Zeker aan het begin van Bergs carrière was dat een opmerkelijke keuze, in een tijd waarin het voor vrouwelijke kunstenaars gebruikelijk was zich qua onderwerpen te beperken tot huis en haard, dat wil zeggen het schilderen van stillevens, huisdieren, interieurs en portretten. Het afbeelden van de ruige natuur was al eeuwen voorbehouden aan mannen, ook nog gedurende een groot gedeelte van de 19e eeuw. De landschapsschilders van de Franse School van Barbizon en hun navolgers werkten vanaf 1830 voor het eerst 'en plein air', in de vrije natuur. Dat een vrouw zonder begeleiding van een man of chaperonne in haar eentje de natuur in zou trekken om te tekenen of te schilderen werd als ongepast en zelfs gevaarlijk gezien. Wat onderwerpkeuze betreft behoorden de Noorse kustlandschappen van haar collega Kitty Lange Kielland, die zeven jaar ouder was, echt tot de uitzonderingen. Waarschijnlijk kende de jonge Berg die landschappen en zullen ze haar hebben gesteund bij het realiseren van haar ambitie.

LEERGIERIG

Ondertussen werd voor Europese vrouwen het keurslijf steeds een beetje minder strak. Professioneel kunstenaar worden was in de laatste decennia van de eeuw een reële mogelijkheid. Tussen 1870 en 1900 waren er in Noorwegen zo'n zeventig vrouwelijke kunstenaars. Betzy Berg volgde in Oslo tekenlessen aan de koninklijke teken- en kunstschool en nam privélessen bij verschillende Noorse schilders. Het langst bij Otto Sinding, die onder andere romantische berglandschappen en marines schilderde. Toen Sinding zich in 1881 in München vestigde, vertrok ook Berg daarheen. Ze was leergierig en reisde graag en veel. De lessen van Sinding in München volgde zij tijdens de wintermaanden en 's zomers schilderde ze aan de kust in het noorden van Noorwegen. Verschillende keren ontving Berg van de Zweeds-Noorse koning Oscar II een reisbeurs, waarmee ze onder meer naar

Het afbeelden van de ruige natuur was al eeuwen voorbehouden aan mannen.

Parijs reisde om te werken in het leerling-natelier van Pierre Puvis de Chavannes en zo nieuwe artistieke ontwikkelingen als het impressionisme op de voet kon volgen. Bergs vroege Noorse kustlandschappen tonen vooral dat zij goed observeerde en dat wat ze zag realistisch en met grote precisie kon weergeven. Na verloop van tijd werd haar penseelvoering soepeler en ontstonden sfeervolle, bijna romantische, landschappen van zee, rotsen en warm licht. Nog later kwam er meer beweging in haar voorstellingen en werd haar stijl

krachtiger. Toen Berg in 1886 deelnam aan een tentoonstelling van Noorse kunst in Stockholm, noemde een recensent haar verfbehandeling 'uitstekend, met een zekere onverschrokken vastberadenheid'.

BELANGRIJKE VRIENDSCHAP

In 1882 zag Berg in Wenen op de *Erste Internationale Kunstausstellung* een zeegezicht met botsende boten van Hendrik Willem Mesdag, een van de bekendste schilders van de Haagse School. Mesdag had veertien jaar eerder, na een verblijf op het Duitse waddeneiland Norderney, besloten dat de Noordzee voortaan zijn thema zou zijn en vestigde zich kort daarna in Den Haag. Hij schilderde de zee, het strand en wolkenluchten in forse penseelstreken en tonale kleuren. Bij hem waren zee en wolkenluchten vol beweging. Imposant, woest en grillig. Mesdags trefzeker, vrije en impressionistische schilderstijl maakte grote indruk op Berg.

Betzy Akersloot-Berg, *Drenkeling op het strand*, 1897-1898, olieverf op doek, 42,3 x 56,8 cm. Met toestemming van Museum Tromp's Huys, Vlieland.
Foto: Piet Gispen, Den Haag.

Mogelijk wilde zij in haar zeegezichten Gods grootheid en diens aanwezigheid in de natuur uitbeelden.

Een toevallige ontmoeting met Mesdag en zijn vrouw, de schilder Sientje Mesdag-van Houten, zorgde ervoor dat Berg in 1885 naar Nederland kwam. Dat zou haar leven blijvend veranderen. Evenals Mesdag huurde Berg een kamer in het Scheveningse Hotel Rauch, waar zij gedurende vijf jaar elke winter verbleef om de zee te schilderen. Mesdag begeleidde haar verdere artistieke ontwikkeling en gaf aanwijzingen. Met een breed en plat pen-

seel schilderde Berg in grijs tinten winterse zeegezichten, gehuld in diffuus licht. Met het echtpaar Mesdag ontstond een innige vriendschap. Sientje Mesdag-van Houten schilderde minstens tweemaal Bergs portret. Toen in 1888 Mesdags enorme schildering *Panorama van Scheveningen* beschadigd terugkwam van een tentoonstelling in München, werkte Berg waarschijnlijk mee aan de restauratie van het strand en de luchten.

IN HET KIELZOG VAN DE MESDAGS

Berg was gedreven en werkte hard. 'Werken geeft het leven glans', was haar motto. Wat heel dicht in de buurt komt bij de levensmotto's die de Mesdags thuis in Den Haag op hun schoorsteenmantels hadden aangebracht: 'Werken is genot' en 'Kunst is godsdienst'. Zij hadden ook dezelfde op persoonlijke beleving gebaseerde geloofsopvatting met elkaar gemeen. In Den Haag trad Berg toe tot de Vergadering der Gelovigen, een reveilbeweging die zich afzette tegen de kerk als instituut en de nadruk legde op persoonlijke religiositeit. Schilders uit de romantiek wilden in hun landschappen vaak Gods grootheid en diens aanwezigheid in de natuur uitbeelden. Of Bergs landschappen die lading hebben, daar heeft zij zich nooit over uitgelaten, maar het is niet onmogelijk. Via de Mesdags maakte Berg kennis met hun uitgebreide netwerk in de kunstwereld. In Noorwegen exposeerde de schilder al sinds 1881, nu ging ze dat ook in Nederland doen. In 1887 hing haar schilderij *In de Lofoten* in de etalage van het Haagse filiaal van kunsthandel Goupil. Een jaar later verkocht datzelfde filiaal voor 1000 gulden een Noors kustlandschap. In Parijs was in 1889 op de Wereldtentoonstelling een stormachtig zeegezicht te zien en op de Salon des Beaux-Arts het Noorse kustlandschap *Bij Gjesvaer*. Ook exposeerde Berg veelvuldig op de 'Tentoonstellingen van Levende Meesters' in Amsterdam, Den Haag en Arnhem. Zij kreeg goede kritieken. In 1903 vroeg zij voor het schilderij *Stormdag aan de Noorsche kust* maar liefst 2000 gulden, een bedrag dat dicht in de buurt kwam van de prijzen die Jozef Israëls, Jacob Maris en Hendrik Willem Mesdag konden vragen. Berg bediende zowel de Noorse als de Nederlandse kunstmarkt, waarvoor zij een uitgekiende marketingstrategie hanteerde. Haar Noorse kustlandschappen, waarvan zij vaak grote en kleinere versies maakte, exposeerde zij veel in Nederland, want zulke voorstellingen waren hier minder bekend. Dat in tegenstelling tot de Nederlandse zeegezichten, die kende iedereen ook van de schilderijen van Mesdag,

Betzy Akersloot-Berg, *Middernacht Lofoten Norway*, ongedateerd, olieverf op karton, 15,8 x 10,6 cm. Met toestemming van Museum Tromp's Huys, Vlieland. Foto: Piet Gispen, Den Haag.

Betzy Akersloot-Berg, *Noordkaap*, 1892, olieverf op doek, 84 x 133 cm. Met toestemming van Museum Tromp's Huys, Vlieland. Foto: Piet Gispen, Den Haag.

du bestemde zij die meer voor Noorwegen. Berg was stoer, onconventioneel en ondernemend, een avontuurlijke vrouw die zich nergens door liet beperken. In de zomer van 1892 reisde zij naar een walvisstation op het eiland Skorøya, ten noorden van Tromsø. Er bestaat een foto waarop Berg in klein gezelschap tussen de enorme kaken van een dode walvis een borrel zit te drinken.

OP VLIELAND

Het jaar daarna, in maart 1893, trad Berg op 42-jarige leeftijd in het huwelijk met de Nederlander Gooswinus Akersloot, oud-burgemeester van Hoevelaken en weduwnaar van de eigenares van het Scheveningse Hotel Rauch. Ook Akersloot hechtte aan een persoonlijke beleving van religie. Waarschijnlijk hadden zij elkaar ontmoet toen Berg tijdens de winters in Hotel Rauch schilderde. Zij ging haar werk nu signeren met Betzy Akersloot-Berg of BAB. In september 1896 vestigde het echtpaar zich op het waddeneiland Vlieland, waar zij het Gemeene Landhuys kochten, het oudste woonhuis van het eiland. De naam van het pand uit 1575 veranderden zij in Tromp's Huys. Tegenwoordig is het een museum, met onder andere het nog authentieke interieur en de grootste collectie schilderijen van Betzy Akersloot-Berg.

Echtgenoot Gooswinus werd na verloop van tijd aangesteld als honorair consul van Zweden en Noorwegen. Betzy kon op Vlieland eindeloos de zee schilderen. In een brief aan vrienden vergeleek zij Vlieland met een groot fregat: "Julie denken misschien dat wij ons vervelen hier op ons grote fregat, zee aan alle kanten. Werkelijk niet, ik bemin de zee." In de diepe tuin achter het huis liet zij een atelier bouwen, met uitzicht op de Zuidzee, tegenwoordig de Waddenzee. De Noordzee aan de andere kant van het eiland schilderde zij vanuit de duinen of vanaf het strand. Om zichzelf tegen storm, wind en regen te beschermen zat zij dan, gekleed in lange oliejas en zuidwester, in een houten kist. Betzy schilderde de wisselvallige zee in alle seizoenen en onder alle weersomstandigheden. Als het water kalm over het wad kabbelde, maar ook hoge golven en harde wind bij loeiende storm. Ze schilderde schipbreuken en strandingen, zonsondergangen of een mooie zomerochtend aan het Noordzeestrand. Maar ook Duitse zeppelins die tijdens de Eerste Wereldoorlog over Vlieland vlogen of een mijnexplosie op het strand. Ook vanaf Vlieland bleef zij reizen, naar Scandinavië, Frankrijk, Engeland en Italië. Overal waar zij kwam ontstonden schilderijen en tekeningen. Betzy Akersloot-Berg over-

leed na een ziekbed op 18 december 1922 op Vlieland, twee dagen nadat zij 72 jaar was geworden. Ze werd begraven op het kerkhof bij de dorpskerk, enkele honderden meters van haar huis. Naar Noors gebruik in een witte kist. Op de grafzerk de woorden: 'Naar Jezus heen. Betzy Akersloot-Berg, zeeschilderes.' Meer dan 330 schilderijen, 130 tekeningen en enkele etsen staan op haar naam.

BEZOEKEN

Betzy Akersloot-Berg. One of a kind

03-10 t/m 28-02

Museum Panorama Mesdag, Den Haag
panorama-mesdag.nl

Betzy Akersloot-Berg, zeeschilderes

permanent

Museum Tromp's Huys, Vlieland
trompshuys.nl

LEZEN

Betzy Akersloot-Berg. One of a kind door Marguerite Tuijn, Minke Schat e.a.. Waanders Uitgevers, 2026, 192 pag., Nederlands/Engels, gebonden, ISBN 9789462627260. Prijs: € 35.